

نقش سازمان‌های غیردولتی (NGO) در مشارکت اجتماعی جهت حفاظت از منابع طبیعی

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۴/۱۸

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۷/۳۰

کد مقاله: ۱۴۵۵۸

بهمن خسروی پور^۱، لیلا برفی زاده^۲، مریم عامری^۳

چکیده

امروزه یکی از نقش‌های سازمان‌های غیردولتی، تلاش در جلب مشارکت‌های مردمی در حفاظت از منابع طبیعی است به همین دلیل یکی از مهم‌ترین راه‌های حفاظت از منابع طبیعی نقش سازمان‌های غیردولتی در قالب مشارکت اجتماعی است. منابع طبیعی یکی از ابعاد حساس و آسیب‌پذیر می‌باشد که در این مقاله حاضر بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اجتماعی در حفاظت منابع طبیعی انجام گرفته است. حفاظت از منابع طبیعی به نهادها و سازمان‌هایی غیردولتی وابسته است که در سطح محلی در مدیریت آن دخالت دارند. سازمان‌های غیردولتی عاملی مؤثر در جلب همکاری و مشارکت آحاد جامعه هستند، بنابراین بسیاری از کشورها به دنبال تشویق و به کارگیری مشارکت اجتماعی در قالب ساماندهی به تشکلهای و سازمان‌های غیردولتی هستند.

واژگان کلیدی: منابع طبیعی، سازمان‌های غیردولتی، مشارکت اجتماعی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱- استاد و عضو هیات علمی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان
۳- کارشناس ارشد مدیریت اطلاعات و فناوری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

۱- مقدمه

با مطرح شدن مقوله توسعه در دهه، ۱۹۶۰ واژه مشارکت، مفهوم کاربردی وسیعی به خود گرفت. با نگاهی سریع به مفاهیم رشد اقتصادی، توسعه اقتصادی- اجتماعی و بالاخره توسعه پایدار ملاحظه می‌شود که مشارکت دارای مفاهیم اساسی‌تر است، به طوری که در توسعه پایدار، مشارکت را هدف و وسیله دستیابی به توسعه نامیده‌اند. متفکران توسعه معتقدند که مشارکت مردمی، محور راهبرد جدید در توسعه می‌باشد و امید بر آن است که با بکارگیری مؤثر آن، توسعه متعادل و پایدار حاصل آید (فهامی و همکاران، ۱۳۸۶). منابع طبیعی از ارکان جدایی‌ناپذیر زندگی انسان‌ها به شمار می‌روند. امروزه عرصه‌های منابع طبیعی در برنامه‌ریزی‌های توسعه در کشورهای مختلف یکی از عوامل اصلی قطب اقتصادی و ارکان پایه در فرایند توسعه پایدار محسوب می‌شوند (اسحاقی و همکاران، ۱۳۹۲). از طرفی دیگر حفظ محیط زیست یک وظیفه همگانی و ملی است و هر شخصی و سازمانی بایستی در حیطه وظایف و مسئولیت‌های فردی و اجتماعی خود به حفظ محیط زیست حساسیت داشته باشد (آهنگری کیاسری و چرمچیان لنگرودی، ۱۳۹۷). یکی از بسترهای مناسب برای مشارکت مردمی در زمینه محیط زیستی و منابع طبیعی، شکل‌گیری سازمان‌های غیردولتی (NGO) است که به منظور گسترش و جلب همکاری‌های آنها اقدام جدی صورت گیرد. این سازمان‌ها با وجود قدمت زیاد، در بحث محیط زیست و منابع طبیعی هنوز جایگاه ویژه‌ای نیافته‌اند (حجازی و عربی، ۱۳۸۶). نیاز به بررسی در رابطه بین انعطاف‌پذیری و منابع طبیعی و همکاری در شرایط دنیای واقعی است (فیشر و همکاران، ۲۰۱۸). سازمان‌های غیر دولتی نقش مهمی در مدیریت منابع طبیعی (NRM) در کشورهای در حال توسعه ایفا می‌کنند (آریتی و همکاران، ۲۰۱۸).

۲- منابع طبیعی

منابع طبیعی هر جامعه ثروت آن جامعه است که فقط به نسل حاضر تعلق نداشته، بلکه میراثی است که متعلق به آیندگان نیز هست. جنگلها و مراتع (منابع طبیعی تجدید شونده) گسترده‌ترین منابع محیط زیست کره زمین محسوب می‌شوند و به علت نقشی که در کنترل آبهای سطحی، مبارزه با آلودگی هوا، مبارزه با فرسایش خاک و حفظ و تولید آن، جلوگیری از آلودگی صوتی محیط، تفرجگاه زندگی انسان‌ها، تعدیل آب و هوای یک منطقه، جلوگیری از رانش زمین، تولید مواد دارویی و صنعتی و تعادل زیست بوم‌ها دارند از عوامل پایه در فرایند توسعه پایدار به شمار می‌روند (آرایش و فرج اله حسینی، ۱۳۸۹). با این حال در اغلب کشورهای در حال توسعه، در اثر رشد فزاینده جمعیت، گسترش بی رویه شهرها، عدم آگاهی بهره برداران و فقدان برنامه‌ریزی اصولی، سطح منابع طبیعی به شدت کاهش یافته و به واسطه تخریب کمی و کیفی، این منابع در خطر نابودی قرار گرفته است. بنابراین ضروری است تا تدابیر لازم در جهت ترویج و توسعه منابع طبیعی اتخاذ گردد (فهامی و همکاران، ۱۳۸۶). تقریباً تمامی برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران بخش منابع طبیعی کشور بر این نکته اتفاق نظر دارند که این منابع در حال زوال و تخریب است و با شیوه‌های کنونی بهره‌برداری، این روند همچنان ادامه خواهد داشت. به نظر می‌رسد که قبل از هر اقدامی لازم است تخریب منابع طبیعی متوقف شود و برنامه‌ای برای توقف تخریب منابع طبیعی تنظیم و ارائه شود (سید اخلاقی و همکاران، ۱۳۹۱). تخریب و نابودی محیط‌های طبیعی و بهره‌برداری بی رویه از منابع طبیعی از مسائل و مشکلات مهم بشر در قرون معاصر است (رودگرمی و همکاران، ۱۳۹۱). و بسیاری از دیگر مشکلات زیست محیطی که می‌توان آنها را در سه سطح محلی (آلودگی هوا، خاک و آب)، منطقه‌ای (اثرات گلخانه‌ای، فرسایش خاک) و جهانی (تغییرات آب و هوایی، تنوع زیستی) دسته بندی کرد (دیزدارگلو، ۲۰۱۰). با درک اهمیت تهدیدهایی که محیط زیست طبیعی با آن رو به روست، تلاش‌های زیادی از سوی سازمان‌ها و گروه‌های مختلف اجتماعی برای حفاظت از محیط زیست در حال انجام است (عابدی سروسستانی، ۱۳۹۴). به همین دلیل حفاظت، احیاء و بهره‌برداری صحیح از این عرصه‌ها وظایف مشترک نهادهای بین المللی، دولتها، سازمان‌های غیر دولتی، تشکلهای محلی و دوستداران طبیعت قلمداد می‌گردد (آرایش و فرج اله حسینی، ۱۳۸۹).

۳- مفاهیم مشارکت

انسان اساساً موجودی اجتماعی است که از کارآرایی و اثربخشی بالایی برخوردار بوده است. خود را فردی مفید و دارای آزادی عمل و قدرت انتخاب در جامعه تلقی می‌کنند. همچنین، مشارکت موجب بهره‌گیری از توانمندی دیگران گردیده، همدلی و صمیمیت را افزایش می‌دهد. این امر به نوبه خود، به افزایش سطح شادی و نشاط در جامعه کمک خواهد کرد (گلایبی و اخشی، ۱۳۹۳). درخصوص مفهوم مشارکت تعاریف متعددی ارائه شده است (پرکینز، ۲۰۱۱). مشارکت در موارد بسیاری، به عنوان وسیله و

1- Non Governmental Organization (NGO)

2- Dizdaroglu

3- Perkins

ابزاری محوری تلقی می‌شود؛ به این ترتیب، این امکان را به کنشگران می‌دهد تا وارد صحنه‌های تصمیم‌گیری شوند. آینده امیدوارکننده، زمانی به وقوع خواهد پیوست که مردم، مشتاق باشند در امر توسعه مشارکت کنند و منابعشان را در مسیر توسعه جامعه خود به کار گیرند؛ از این رو، ضروری است که دولت تلاش کند تا مردم را در همه مراحل پروژه‌های پیشنهادی شرکت دهد» (آگو، ۲۰۰۵). تأکید بر مشارکت، که نقطه وفاق اکثر دیدگاه‌های تعدیل یافته امروزی است. بیان می‌کند که برای توسعه، به مشارکت مردمی نیاز مبرم و شدیدی وجود دارد که اگر مورد غفلت قرار گیرد، حرکت جوامع حرکتی غیرمؤثر و ناکارآمد خواهد بود و هزینه‌زایی بالایی را برای تحولات آتی در بر خواهد داشت. چنانچه بتوان مشارکت را به طور معناداری در فرایند توسعه دخالت داد، موفقیت آن تضمین خواهد شد. مشارکت مردم در روند توسعه، نزد صاحب‌نظران چنان جایگاهی یافته است که گاه توسعه را معادل با مشارکت دانسته‌اند و یا مشارکت را وسیله و هدف توسعه ذکر کرده‌اند (خضری و همکاران، ۱۳۹۴). مشارکت فرایندی است که از طریق آن افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها نقش فعالی را در اتخاذ و اجرای تصمیماتی ایفا می‌کنند که به طور مستقیم بر روی آن‌ها تأثیرگذار است (آهنگری کیاسری و لنگرودی، ۱۳۹۷). به طور کلی، ما می‌توانیم مشارکت را به عنوان فرآیند مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خود و مسئولیت آن تعریف کنیم. مشارکت به گروهی از نگرش‌ها، روش‌ها و رفتارهایی اشاره دارد که مردم را قادر می‌سازد تا واقعیت زندگی و شرایط زندگی خود را بررسی و بحث کنند. این به آنها کمک می‌کند تا برنامه‌ریزی کرده و بدانند که چه باید بکنند و نتایج را ارزیابی و مشاهده کنند (یاسوری و همکاران، ۲۰۱۷).

۴- مشارکت اجتماعی

مشارکت، حق انسانی است، که به لحاظ غایتی به آزادسازی و اعتماد به خویشتن انسان و از نظر ابزاری، به بسیج و نقش آفرینی توده‌های انسانی در فرایندهای علمی حیات اجتماعی منجر می‌شود و بخش جوهری و اساسی رشد انسان است. آن توسعه خود اعتمادی، ابتکار، سربلندی، فعالیت، مسئولیت‌پذیری و تعاون اجتماعی است. اگر مشارکت را به عنوان کنش اجتماعی در نظر بگیرند، دارای دو جنبه است: ۱- چه انگیزه‌هایی فرد را ترغیب به انجام کنش می‌نماید. ۲- فرد چقدر نسبت به عمل مورد مشارکت آگاهی دارد (سفیری و تمیز، ۱۳۹۰).

شکل ۱- عوامل مؤثر بر مشارکت‌های مردمی در حفظ، احیاء، توسعه و بهره‌برداری منابع طبیعی (آرایش و فرج اله حسینی، ۱۳۸۹).

یکی از قالبهای مشارکتی مردم در فرایند توسعه اجتماعی، نهادهای غیر رسمی می‌باشند. از جمله مصادیق نهادهای غیر رسمی می‌توان آداب و رسوم، میثاق‌های خانوادگی، دلبستگی‌های قومی و قبیله‌ای، اقدامات محلی و قواعد دینی و مذهبی اشاره کرد. نهادهای غیررسمی می‌توانند به ادغام اجتماعی، انسجام اجتماعی و پاسخگویی کمک کنند (اکبریان و فتحی، ۱۳۹۱). مشکلات محیط زیست امروزه به بحران جهانی و فراگیر تبدیل شده است و چنانچه به صورت عملی و جدی برای رفع آن چاره اندیشی نشود، بشر با فاجعه عظیمی مواجه خواهد شد. تأکید اصل پنجاهم قانون اساسی ایران درباره حفاظت از محیط زیست و تأکیدات برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی که نخستین بار محیط زیست را در چارچوب سیاست‌های فرابخشی مورد مذاقه قرار داده است، ملاک از عزم مشارکت مردمی برای حفاظت از سرمایه‌های محیط زیستی کشور است (حجازی و عربی، ۱۳۸۶). در این راستا سازمان‌های غیر دولتی به دلیل ماهیت داوطلبانه و مستقل از اقبال گسترده‌ای در جلب مشارکت مردم برخوردارند از این رو دولت‌ها تلاش می‌نمایند تا با بهره‌گیری از استعدادها، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های بالقوه سازمان‌های غیر دولتی

1- Agwu

2- Yasouri et al

در جهت اهداف توسعه‌ی کشور قدم بردارند (نوابخش و اسمی جوشقانی، ۱۳۹۱) نظارت و اجرایی برای مدیریت و حفاظت از منابع موفق ضروری است. با این حال، در بسیاری از زمینه‌ها، ظرفیت و منابع مقامات دولتی برای نظارت دقیق بر قوانین حفاظت، فاقد آن هستند و از این رو بستگی به مشارکت داوطلبانه کاربران منابع برای محافظت در برابر استثمار توسط افراد آزاد است (الکساندر و همکاران، ۲۰۱۸).

۵- سازمان‌های غیردولتی

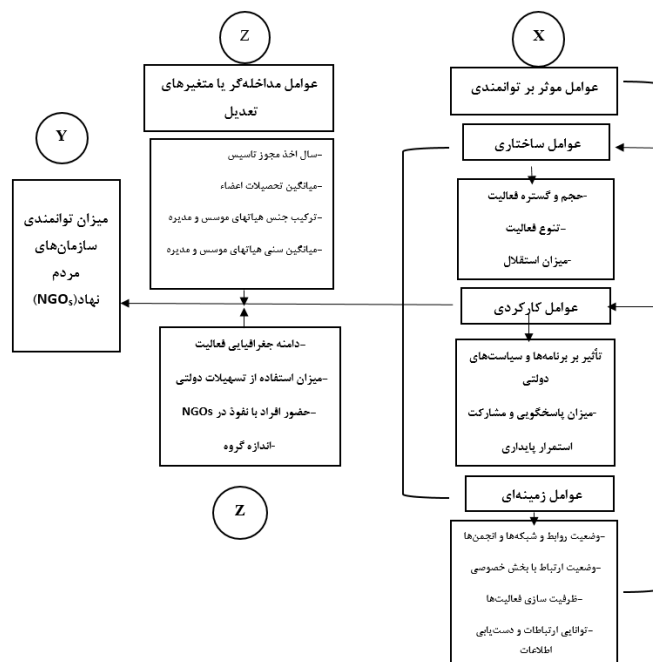
مشارکت در خلاء انجام نمی‌شود. باید از طریق نمایندگی مردم در نهادها یعنی در مجامع تصمیم‌گیری تحقق یابد زیرا سازمان‌های داوطلب می‌توانند در تسهیل توسعه نامتمرکز، نقش مهمی را ایفا نمایند. در واقع گستره‌ای که آنها به عنوان ابزارهای محرک برای مشارکت و بسیج مردمی موفق هستند، ممکن است بر موفقیت سیاست‌های تمرکززدایی تأثیر داشته باشند (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۱). اصطلاح کوتاه شده «سازمان‌های غیر دولتی» است، که هم اکنون معادل «سازمان داوطلبانه خصوصی» مصطلح شده و به تشکل‌ها، انجمن‌ها، کانون‌ها و نهادهای مردمی آزاد گفته می‌شود (بالوئی جامخانه و همکاران، ۱۳۹۰). سازمان‌های غیر دولتی تشکل خودجوش و مردمی است که با تقویت حس مسئولیت‌پذیری و پرداختن به مزیت اجتماعی، خدمات گسترده‌ای را به عامه مردم ارائه می‌دهد و در خارج از محدوده دست و پاگیر دولتی عمل می‌کند. در واقع این نوع سازمان‌ها نقش واسط میان جامعه و حکومت بازی می‌کنند (یاسوری، ۱۳۹۰). سازمان‌های مردم نهاد، سازمان‌هایی با شخصیت حقیقی مستقل، غیر دولتی و غیر انتفاعی‌اند که برای انجام فعالیت‌های داوطلبانه با گرایش‌های غیرسیاسی بر اساس قانون، اساسنامه مدون رعایت چارچوب موضوعه کشور و مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی آن فعالیت می‌کنند. سمن‌ها^۲ به منزله راهکاری نو برای مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خویش هستند، از آن رو در دنیای امروز اهمیت یافته‌اند که می‌توانند به عنوان حلقه واسط میان حکومت‌ها و مردم، عهده‌دار انتقال خواسته‌های ملت به نظام حکومتی باشند. این سازمان‌های داوطلب در راستای بسیج نیرو و احساسات داوطلبان برای کاهش رنج‌ها و با هدف توسعه انسانی عمل می‌کنند (جلالی و همکاران، ۱۳۹۴). تشکل غیر دولتی سازمانی برای انجام فعالیت داوطلبانه با گرایش‌های غیرسیاسی و بر اساس قانونمندی و اساسنامه مدون و با رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور و مفاد آیین‌نامه‌های اجرایی آن فعالیت می‌نماید. با توجه به معیارهای بین‌المللی سازمان غیر دولتی این گونه تعریف می‌شود: یک سازمان مستقل، غیر دولتی و داوطلبانه از گروهی از شهروندان که با یک هدف مشترک اجتماعی گرد هم می‌آیند و مقابل آن قشر از مردم که ادعای خدمت به آنها را دارند، مسئول می‌باشند (کیانی و ایروانی، ۱۳۹۷). شاخص‌های ذیل نمایانگر برخی ابعاد کلیدی هستند که باید در توسعه جامعه‌ای سرزنده از سازمان‌های غیردولتی و سنجش قدرت و ارزش آنها مد نظر قرار گیرد. مدل جولی فیشر^۳ (۱۳۸۳) شامل مجموعه‌ای از شاخص‌های یازده گانه می‌باشد که به سه طبقه (ساختاری، کارکردی و زمینه‌ای) دسته‌بندی شده‌اند. شاخه عوامل ساختاری عبارتند از: حجم و گستره سازمان‌های غیردولتی و عضویت آنها، وضعیت تنوع فعالیت سازمان‌های مردم نهاد، استقلال سازمان‌های مردم نهاد

شاخه عوامل کارکردی عبارتند از: وضعیت توانایی تأثیر بر برنامه‌ها و سیاست‌های دولتی، وضعیت میزان مشارکت و پاسخگویی به نیازهای اعضاء، وضعیت استمرار و پایداری سازمان‌های غیر دولتی، وضعیت نوآوری سازمان‌های غیر دولتی
شاخه عوامل زمینه‌ای عبارتند از: وضعیت روابط و شبکه‌ها و انجمن‌های سازمان‌های مردم نهاد، وضعیت ارتباط با بخش خصوصی، وضعیت توانایی ارتباطات و دستیابی به اطلاعات سازمان‌های مردم نهاد (بالوئی جامخانه و همکاران، ۱۳۹۰)

1- Alexander et al

۲- سمن (NGO) سازمان‌های مردم نهاد: به سازمانی اشاره دارد که مستقیماً بخشی از ساختار، دولت محسوب نمی‌شود اما نقش بسیار مهمی به عنوان واسطه بین فرد و مردم و قوای حاکم ایفا می‌کند.

3- Joely Fisher

شکل ۱، الگوی سنجش توانمندی NGOs با اقتباس از مدل جولی فیشر (بالوئی جامخانه و همکاران، ۱۳۹۰)

دولتی به معنایی که امروزه در سطح بین‌المللی مصطلح شده است، سابقه بسیار اندکی در ایران دارد. در ایران اخیراً جهت بومی سازی رویکردها و جهت‌گیری‌ها و تحول در این سازمان‌ها متناسب با شرایط ایران، واژه سمن را جایگزین NGO نموده‌اند. سمن، کوتاه شده «سازمان‌های مردمی نهاد» است (شیروانی و رجیبی فرجاد، ۱۳۹۰). سازمان‌های غیر دولتی (NGOها) در نیمه دوم قرن بیستم رشد چشمگیری داشته‌اند. شرایط جهانی و بروز مسائل مختلف ناشی از جهانی شدن و سیاست‌های توسعه‌ای خاص، در حاشیه ماندن برخی گروه‌ها و هویت‌ها، مشکلات زیست محیطی و بهداشتی، به همراه کاهش نقش دولت‌ها و ناتوانی آنها در حل این مسائل یا عدم توجه آن‌ها به این مقوله، حاملان جامعه مدنی و تشکل‌های داوطلب را به عنوان نیرویی مؤثر به صحنه آورده و پیگیر مطالبات خود نموده است؛ چنین سازمان‌هایی در پاسخگویی به بسیاری از مشکلات دنیای مدرن، پی‌گیری مطالبات اقشار مختلف، کمک به توسعه پایدار و ایجاد زمینه‌ای برای مشارکت در توسعه توانایی زیادی دارند و در واقع رکن سوم جامعه را تشکیل می‌دهند (قانع‌راد و حسینی، ۱۳۸۴). وجود این قبیل سازمان‌ها برای توسعه و جلب و تعمیق مشارکت، حیاتی‌تر از سازمان‌های غیر دولتی خیریه است (شیروانی و رجیبی فرجاد، ۱۳۹۰).

۶- ویژگی‌های سازمان غیردولتی

بخشی از ویژگی‌های لازم برای یک سازمان غیردولتی به شرح ذیل می‌باشد:

- داوطلبانه بودن
- خودجوشی و نیاز طبیعی (پاسخگویی به نیازهای بخشی از جامعه)
- غیر انتفاعی و غیر تجاری بودن
- دارای هدف و برنامه فعالیت مشخص
- دارای نظام عضوگیری
- دارای اساسنامه مدرن و آئین‌نامه‌های اجرایی
- ملزم به رعایت چارچوب قوانین موضوعه کشور
- دارای ارکان و ساختار تشکیلاتی
- شفافیت و پاسخگویی
- بانگیزه بالا و متعهد (کیانی و ایروانی، ۱۳۹۷).

۷- کارکردهای سازمان‌های غیر دولتی

این سازمان‌های داوطلب، مستقل از دولت بوده و در عین غیر انتفاعی بودن، در خدمت مردم هستند و به همین دلیل، صدای مردم نامیده می‌شوند (دماری و همکاران، ۱۳۹۳). بر اساس دیدگاه نولیبالیسم سازمان‌های غیردولتی بخشی از جامعه مدنی تلقی می‌شوند که کارکرد اصلی آن‌ها تسهیل مشارکت‌های مردمی برای هدف‌های توسعه‌ای و اقتصادی کردن مبارزه با فقر و نابرابری و نیز حفاظت از محیط زیست و سایر هدف‌های معطوف پایداری ثبات نظام‌های اجتماعی جوامع مدرن است. در رویکرد جهانی شدن و به ویژه در شرایط متعدد همگونی بیشتر فرهنگ‌ها، توسعه بازار آزاد مرزهایی از محدودیت‌های جنگ سرد اغلب نقش بین المللی مؤثرتر و گسترده‌تری را برای سازمان‌های غیر دولتی می‌توان در نظر گرفت (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۸). سازمان‌های غیر دولتی سه سطح نقش مؤثر و ارزنده‌ای دارند از جمله رشد شخصیت اجتماعی افراد، بهبود اداره امور کشور و مناسبات بین المللی و همچنین ماهیت مردمی سازمان‌های غیر دولتی اقتضا می‌کند که فرآیند اداره آن از پائین به بالا و مشارکتی باشد. این ویژگی سبب می‌شود که اعضا همواره بر عملکرد مدیران نظارت داشته باشند و مدیران پاسخگویی عملکردشان در برابر اعضا باشند و در مجموع، سازمان از پویایی بیشتر برخوردار شود (شیروانی و رجبی فرجاد، ۱۳۹۰). به‌طور کلی سازمان‌های غیر دولتی مدرن برای اهداف متنوعی به‌وجود می‌آیند. از جمله اهداف آنها دنبال کردن اهداف اجتماعی و سیاسی، اعضای سازمان و بهبود وضع محیط‌زیست، رعایت حقوق بشر، کاهش فقر یا اعلام کارهایی که باید انجام شود اشاره کرد (یاسوری، ۱۳۹۰). مسئولیت‌های اساسی سازمان‌های غیردولتی در عرصه حمایت‌گری را می‌توان به این صورت طبقه بندی کرد:

۱. تقسیم عرصه‌های فعالیت (به اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و توسعه‌ای)
۲. طرح برنامه و استراتژی بر مبنای عرصه انتخاب شده فعالیت
۳. ایجاد و تخصیص منابع مالی و شفاف سازی فرآیند هزینه کردن این منابع در راستای هدف‌های تعریف شده
۴. روان سازی جریان اطلاعات
۵. ایجاد محیط سازمانی مناسب برای مشارکت و فعالیت‌های داوطلبانه علاقه مندان در چارچوب ضوابط تعریف شده بر مبنای اساسنامه
۶. رسمی سازی روابط و کوشش برای کسب حمایت دولت‌ها و نظام بین المللی
۷. فراهم سازی تسهیلات برای نظارت بر عملکرد و بیان اطلاعات به شکل مفید و شفاف (زاهدی مازندرانی، ۱۳۸۸).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به اهمیت انسان به منزله هدف توسعه از یک سو و اهمیت منابع طبیعی به مثابه بستر مناسب فعالیت انسانی از طرف دیگر، موضوع برخورداری از حق محیط زیستی سالم برای نسل فعلی و آتی بشر به‌طور جدی مطرح شد و در چنین فضایی نقش مشارکت مردمی به منزله یکی از کلیدی‌ترین ابزارها در تحقق توسعه انسانی و حفظ محیط زیست و منابع طبیعی مورد توجه قرار گرفت. آنچه مسلم است بخش دولتی چه بخواهد و چه نخواهد، سازمان‌های غیر دولتی (NGO) به عنوان نیروهای خود جوش و سازمان‌یافته، کار خود را ادامه می‌دهند، بنابراین پیشنهاد می‌شود برای بهره‌وری بیشتر مجموع فعالیت‌های بخش دولتی و غیر دولتی، استفاده از این ظرفیت‌های مردمی با هدف پایداری اهداف توسعه و تسریع دستیابی به چشم انداز ۲۰ساله، تعامل مؤثر بین این دو بخش برقرار شود. سازمان‌های غیر دولتی می‌توانند نقش بسزایی در فعالیت‌های اطلاع رسانی داشته باشند و بستر لازم جهت پیوند این سازمان‌ها به شبکه‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط با منابع طبیعی صورت گیرد که این امر می‌تواند بهبود مدیریت اطلاعات را در این سازمان‌ها، به همراه داشته باشد.

مراجع

- ۱- شیروانی، علیرضا و رجیبی فرجاد، حاجیه. ۱۳۹۰. حکمرانی خوب با تأکید بر سازمان‌های غیر دولتی (ان جی او)، فصلنامه رسالت مدیریت دولتی، سال دوم، شماره سوم، صص ۳۷-۳۰.
- ۲- بالوئی جامخانه، عزت الله، باقرزاده، محمد رضا، طبری، مجتبی و روشن بخش، فاطمه. ۱۳۹۰. مطالعه میزان توانمندی سازمان‌های مردم نهاد (ان جی او) فعال در حوزه بهزیستی استان مازندران، فراسوی مدیریت، سال پنجم، شماره ۱۸، صص ۹۹-۱۲۳.
- ۳- کیانی گشتاسب و ایروانی، ابوالفضل. ۱۳۹۷. نقش سازمان‌های غیردولتی (ان جی او)ها در توسعه صنعت توریسم با تأکید بر استان چهارمحال و بختیاری، معماری شناسی، نشریه اختصاصی معماری و شهرسازی ایران، سال اول، شماره دو، صص ۹-۱.
- ۴- آهنگری کیاسری، حیدر و چرمچیان لنگرودی، مهدی. ۱۳۹۷. بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت دهیاران در حفظ و نگهداری از محیط زیست روستایی شهرستان ساری، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۴۴، صص ۱۲-۱.
- ۵- حجازی، سید یوسف و عربی، فائزه. ۱۳۷۸. عوامل مؤثر در جلب مشارکت سازمان‌های غیردولتی در حفاظت از محیط زیست، مجله محیط شناسی، سال سی و چهارم، شماره ۴۷، صص ۱۰۶-۹۹.
- ۶- عابدی سروستانی، احمد. ۱۳۹۴. مشارکت شوراهای اسلامی روستایی در حفاظت از منابع طبیعی: مطالعه‌ای در مناطق جغرافیایی تحت حفاظت استان فارس، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۳۰، شماره پیاپی ۱۱۶، صص ۳۶-۱۷.
- ۷- گلابی، فاطمه و اخسی، نازیلا. ۱۳۹۴. مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی، جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و ششم، شماره سوم، صص ۱۶۰-۱۳۹.
- ۸- آرایش، باقر و فرج اله حسینی، سیدجمال. ۱۳۸۹. تحلیل رگرسیونی عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در حفظ، احیاء، توسعه و بهره برداری منابع طبیعی تجدید شونده از دیدگاه کارشناسان منابع طبیعی استان ایلام، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۴، شماره ۱، صص ۵۸-۴۹.
- ۹- قانع‌راد، محمدمبین و حسینی، فریده. ۱۳۸۴. ارزش‌ها، شبکه روابط و مشارکت در سازمان‌های غیر دولتی (مطالعه تجربی در بین جوانان تهران)، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۳، صص ۱۲۳-۹۷.
- ۱۰- سفیری، خدیجه و تمیز، رقیه. ۱۳۹۰. فراتحلیل مطالعات مشارکت اجتماعی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال سوم، شماره سوم، صص ۱۳۲-۱۲۱.
- ۱۱- فهامی، الهام، مختارنیا، محمد، درویش، امیر کیوان و رضوانفر، احمد. ۱۳۸۶. دیدگاه اعضای سازمان‌های غیر دولتی منابع طبیعی تهران پیروان زمینه‌های مشارکت در ترویج و توسعه منابع طبیعی، علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد سوم، شماره ۲، صص ۹۵-۸۵.
- ۱۲- جلالی، محمد، حجازی، یوسف، رضوانفر، احمد و پورطاهری، مهدی. ۱۳۹۴. تحلیل چالش‌های فراوری سازمان‌های مردم نهاد زیست محیطی استان کردستان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۸، شماره ۳، صص ۱۰۷-۸۵.
- ۱۳- اسحاقی، سید رضا، رضایی، روح‌الله، حجازی، سیدیوسف، شیری، نعمت‌الله و قدیمی، سیدعلیرضا. ۱۳۹۲. تحلیل عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان در طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۴۴، شماره ۳، صص ۴۷۱-۴۶۳.
- ۱۴- اکبریان، مهدی و فتحی، لیلا. ۱۳۹۱. مشارکت مردم اساس توسعه اجتماعی، مجله تخصصی پژوهش و سلامت، مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت گناباد، دوره ۲، شماره ۱، صص ۹۰-۸۹.
- ۱۵- رودگرمی، پژمان، انصاری، ناصر و فراهانی، ابراهیم. ۱۳۹۰. بررسی عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر در تخریب منابع طبیعی استان تهران، فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مرتع و بیابان ایران، جلد ۱۸، شماره ۱، صص ۱۷۱-۱۵۱.
- ۱۶- سیداخلاقی، سیدجعفر، انصاری، ناصر و یوسف کلافی، سعید. ۱۳۹۱. بررسی عوامل اجتماعی اقتصادی مؤثر بر تخریب منابع طبیعی استان اردبیل از دیدگاه بهره‌برداران و کارشناسان، فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مرتع و بیابان ایران، جلد ۱۹، شماره ۱، صص ۱۴۸-۱۳۳.
- ۱۷- عنابستانی، علی اکبر، شایان، حمید، جلالیان، حمید، تقیلو، علی اکبر و خسرویگی، رضا. ۱۳۹۱. تحلیل عوامل ساختاری مؤثر بر مشارکت روستاییان در توسعه نواحی روستایی مطالعه موردی شهرستان ایجرود- استان زنجان، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال دوازدهم، شماره ۲۴، صص ۴۵-۲۵.
- ۱۸- خضری، مجید، نوری پور، مهدی و فلسفی، پیمان. ۱۳۹۴. طایحی الگوی مشارکت بخش‌های دولتی، خصوصی، بهره‌برداران و تشکل‌ها جهت تحقق توسعه پایدار کشاورزی، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۴، شماره ۴، صص ۱۴۶-۱۲۶.
- ۱۹- دماری، بهزاد، حیدرنیا، محمدعلی و رهبری بناب، مریم. ۱۳۹۳. نقش و عملکرد سازمان‌های مردم نهاد در حفظ و ارتقای سلامت جامعه، فصلنامه پایش، سال سیزدهم، شماره پنجم، صص ۵۵۰-۵۴۱.
- ۲۰- زاهدی مازندرانی، محمد جواد. ۱۳۸۸. نقش سازمان‌های غیر دولتی در توسعه پایدار، تهران، مازیارف چاپ اول.
- ۲۱- نوابخش، مهرداد و اسمی جوشقانی، زهرا. ۱۳۹۱. عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیت‌های دانش آموزی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره چهارم، صص ۱۲۲-۱۰۵.

- ۲۲- یاسوری، مجید. ۱۳۹۰. نقش سازمان‌های غیر دولتی (ان جی او) در توانمندسازی زنان و جوانان روستایی (نمونه: روستای اردوغش)، چشم انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، سال ششم، شماره ۱۷، صص ۴۰-۴۴.
- 23-Alexander, S. M., Epstein, G., Bodin, Ö., Armitage, D., & Campbell, D. (2018). Participation in planning and social networks increase social monitoring in community-based conservation. *Conservation Letters*, e12562.
- 24-Dizdaroglu, D., Yigitcanlar, T., & Dawes, L. A. (2010). An environmental assessment model for knowledge-based urban development. *Proceedings of the 3rd Knowledge Cities World Summit-From Theory to Practice*, 593-603.
- 25-Agwu, A. E. (2005). Rural People's Attitude towards Participation in Development Projects-A Study of NGWO Community in Enugu State, Nigeria. *JOURNAL OF RURAL DEVELOPMENT-HYDERABAD-*, 24(2), 271.
- 26-Yasouri, M., Ofoghi, N., & Emami, S. F. (2017). Rural Partnership: An Approach to Achieve Development and Poverty Reduction (Case Study: Saravan Dehestan of Rasht County). *Journal of Research and Rural Planning*, 6(3), 217-234.
- 27-Perkins, P. E. E. (2011). Public participation in watershed management: International practices for inclusiveness. *Physics and Chemistry of the Earth, Parts A/B/C*, 36(5-6), 204-212.
- 28-Fisher, E., Bavinck, M., & Amsalu, A. (2018). Transforming asymmetrical conflicts over natural resources in the Global South. *Ecology and Society*, 23(4).
- 29- Ariti, A. T., van Vliet, J., & Verburg, P. H. (2018). What restrains Ethiopian NGOs to participate in the development of policies for natural resource management?. *Environmental Science & Policy*, 89, 292-299.

